

de democratische school

Driemaandelijks tijdschrift van de Oproep voor een democratische school (Ovds) • N°35, september 2008 • 3 euro

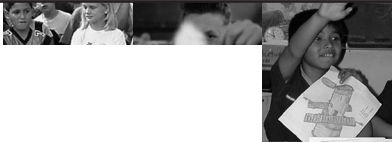

inhoud

DOSSIER

HOE KRITISCH ZIJN DE BURGERS VAN MORGEN?

Enquête bij 3000 leerlingen van het secundair onderwijs

de democratische school

**Vrijwilligerslaan 103 bus 6
1160 brussel**

tel.: +32 (0)2 735 21 29

e-mail: ovds@democratischeshoel.org

web: www.democratischeshoel.org

*Driemaandelijks tijdschrift van de Oproep
voor een Democratische School (Ovds).*

*Redactie: Nico Hirtt, Jean-Pierre Kerckhofs,
Philippe Schmetz, Tino Delabie,
Hugo Van Droogenbroeck, Roger Jacobs.*

Lay-out: Jean-Marie Gilson

Abonnementen

Gewoon abonnement: 10 euro

Abonnement + lidmaatschap: 12 euro
(volgens uw financiële middelen).

Betalingswijze

storten op rekening nr. 000-0572257-54
van Ovds of met gekruiste chèque in EUR
op het adres van Ovds

Artikels

*De artikels of de voorstellen van artikels
moeten per e-mail worden opgestuurd, bij
voorkeur in RTF formaat of MS-Word (Mac
of Pc) of Claris Works. De redactie houdt
zich het recht voor de artikels in te korten,
kleine correcties aan te brengen en de (tus-
sen) titels te wijzigen.*

Recht op kopiëren

*De gepubliceerde teksten mogen op om het
even welke wijze vrij worden verspreid en
vermenigvuldigd. Wij vragen wel om de bron
te vermelden en aan te geven hoe de lezer
Ovds kan bereiken (adres, telefoon of e-mail
vermelden). Gelieve ons een exemplaar op
te sturen van elke publicatie die artikels van
De democratische school overneemt.*

De Oproep voor een Democratische School (Ovds) ijvert er voor dat alle jongeren door het openbaar, gratis en verplicht onderwijs, toegang krijgen tot de kennis die hen in staat stelt de wereld te begrijpen en te veranderen. De basistekst wordt op eenvoudige aanvraag opgestuurd.

EDITORIAAL

In de periode januari-maart 2008 peilde Ovds (Oproep voor een democratische school) bij 3000 leerlingen van de derde graad van het secundair onderwijs (uit het Vlaams en het Franstalig onderwijs, uit alle netten, uit BSO, TSO en ASO) naar hun maatschappelijk relevante kennis. De enquête was door een 15-tal leerkrachten van het secundair onderwijs voorbereid vanaf de zomer van 2007. Tijdens de “zes uren voor de democratische school” (20 oktober 2007, Brussel) en via onze website vroegen we aan leerkrachten om mee te werken. Meer dan 70 leerkrachten lieten hun leerlingen van de 5de, 6de en 7de jaren gedurende een lesuur de vragenlijst invullen. In de meeste gevallen beantwoordden de leerlingen (van ongeveer 250 klassen) de vragen online op de computer, in enkele gevallen op papier waarna de leerkracht de antwoorden in een Excel-bestand codeerde en doorgaf aan de organisatoren van de enquête. Wij danken alle leerkrachten en directies die meehielpen om deze enquête mogelijk te maken. Tussen april en juni besteedde Nico Hirtt (hoofdredacteur van “De democratische school”, auteur van meerdere boeken over onderwijs; in 2007 schreef hij ook een handboek over statistiek “Déchiffrer le monde. Contre-manuel des statistiques pour citoyens militants”, uitgeverij Aden; www.aden.be) ettelijke uren en dagen om alle gegevens te verwerken en via statistische analyse tot relevante besluiten te komen. Begin juli werd door een kerngroep van 8 personen na veel wikken en wegen het relatief gewicht van elk onderdeel van de vragen vastgelegd om tot een evenwichtige puntenberekening te komen voor de globale resultaten en voor de resultaten in zes domeinen: geschiedenis, technologie, socio-economie, milieu, wetenschappen, wiskunde. Na een ultieme discussie over de lessen en de besluiten, werkte Nico Hirtt het rapport verder uit ... tot 230 bladzijden. Er restte ons nog enkel de vertaling zodat we op 1 september de resultaten van de enquête konden publiek maken via onze websites:

www.democratischeschool.org
en **www.ecoledemocratique.org**.

Waarom deze enquête?

Hebben onze jongeren op het einde van het leerplichtonderwijs de kennis verworven die hen in staat stelt bewust maatschappelijk te handelen? Deze vraag zou centraal moeten staan in elke emancipatorische en progressieve onderwijsvisie. Het onderwijs kan weliswaar niet de socio-economische machtsverhoudingen in de wereld veranderen, maar het kan jongeren de bagage bijbrengen om de wereld te begrijpen en zo een hefboom worden om via gezamenlijke actie mee te werken aan de nodige veranderingen. Deze overtuiging ligt aan de basis van Ovds (Oproep voor een democratische school).

Studies zoals de PISA-onderzoeken geven veel informatie over leesvaardigheid en (elementaire) wiskundige en wetenschappelijke geletterdheid van leerlingen. Maar wij weten zeer weinig over hun kennis en inzichten in geschiedenis, aardrijkskunde, technologie ... Wij wilden uittesten of de leerlingen op het einde van het leerplichtonderwijs de kennis bezitten om kritische burgers te worden, in staat actief deel te nemen aan het sociale en politieke leven.

Welke vragen?

De vragenlijst van de enquête ging over onderwerpen als energie, de ecologische voetafdruk, AIDS, de evolutie, de geschiedenis van België en van de wereld, sociale en economische verhoudingen op nationaal en internationaal niveau. De vragen peilden naar de feitenkennis maar ook naar het beheersen van concepten, zoals hernieuwbare energie of sociale rechtvaardigheid. We onderzochten ook of de leerlingen deze concepten kunnen gebruiken bij het lezen of in de wiskunde, bv. bij de interpretatie van een grafiek. Onze enquête bevatte ook enkele vragen die toelieten de

editoriaal

socio-economische en culturele achtergrond van de leerlingen te kennen. Dit alles laat ons toe om voor elke vraag de resultaten te geven, geventureerd volgens taalregime (NL of FR), geslacht, onderwijsvorm (ASO, TSO, BSO), onderwijsnet (gemeenschapsonderwijs; officieel gesubsidieerd onderwijs; vrij gesubsidieerd onderwijs), socio-economisch kwartiel, immigratiestatuu, aantal jaren schoolachterstand, thuistaal, diploma of beroep van vader of moeder.

Welke antwoorden?

De overgrote meerderheid van de leerlingen weet dat zonne- en windenergie hernieuwbare energiebronnen zijn (de helft kruist ook geothermische energie aan en een vierde de biobrandstoffen). Een grote meerderheid weet dat er een elektrische motor zit in een koelkast, haardroger en microgolfoven (een minderheid weet dat ook de CD-speler een motor moet hebben om de beweegbare delen te doen draaien). 97% van de leerlingen weet dat aids kan worden overgedragen via seksuele relaties; de meesten weten dat dit ook kan via besmette injectienaalden of bloed of bij de zwangerschap; slechts een minderheid denkt ook aan borstvoeding. De meeste leerlingen beseffen dat de verovering van Amerika door Europa (in de 16de eeuw) gepaard ging met een genocide van de indianen want ze geven terecht een hoog percentage op als gevraagd wordt met hoeveel procent de oorspronkelijke bevolking verminderde. Wanneer gevraagd wordt welke 4 landen het grootste aantal doden heeft gekend tijdens de Tweede Wereldoorlog, duidt 80% terecht Duitsland aan maar slechts één derde de Sovjet-Unie (het land met het meeste slachtoffers), ongeveer even veel als Frankrijk (in werkelijkheid op de 11de plaats), Groot-Brittannië (15de plaats) of ... België (25ste plaats), landen die ver na de Sovjet-Unie, China, Duitsland, Polen, Indonesië, India, Joegoslavië, Indochina, Roemenië, Hongarije komen.

Maar op veel vragen of onderdelen van vragen zijn de antwoorden ondermaats. De evolutieleer van Darwin, het begrip hernieuwbare energie, de oorsprong van de Zwarten in Amerika, de betekenis van de stoommachine voor de ontwikkeling van het kapitalisme in de 19de eeuw, de kolonisering, de wordingsgeschiedenis van het heelal en de mens (Big Bang, zon, leven op aarde, de dinosaurussen, de eerste mensen, de Neanderthaler, ontstaan van landbouw), ...telkens springt de onwetendheid of het gebrek aan diepgang in het oog. Hoewel onze 15-jarige leerlingen "wereldkampioenen wiskunde" zouden zijn (het Vlaams onderwijs scoort hoge gemiddelden in de Pisa-onderzoeken), is de meerderheid van de 17-of 18-jarigen niet in staat een grafiek te interpreteren of een procentuele groei te berekenen. De leerlingen weten wel dat een Amerikaan meer olie verbruikt of een grotere ecologische voetafdruk heeft dan de gemiddelde aardbewoner, maar de werkelijke verhoudingen worden vaak zwaar over-

schat (zo beseft men bv. onvoldoende dat China en vooral Congo nog ontwikkelingslanden zijn) of onderschat (zo beseffen velen bv. niet dat de gemiddelde Belg in de buurt komt van de gemiddelde Amerikaan voor olieconsumptie of milieubeslag).

Kritische kennis schiet te kort

Het is op basis van de antwoorden op deze enquête natuurlijk niet mogelijk om een definitieve uitspraak te doen over het absolute niveau van de maatschappelijk relevante kennis van de jongeren op het einde van het leerplichtonderwijs. Iedereen kan daarover zelf oordelen. In de hoofdstukken VI en VII van het uitgebreid rapport (te downloaden of te bestellen via www.democratische-school.org) kan men voor elke vraag of elk onderdeel van de vragen de gedetailleerde resultaten lezen.

Sommigen zullen opmerken dat de vragen vrij moeilijk waren en dat zelfs veel leerkrachten niet alle vragen correct zouden beantwoorden. Of dat sommige onderwerpen niet tot de leerstof behoren van het secundair onderwijs, of toch zeker niet van alle studierichtingen. Maar het is niet omdat bv. de ontstaansgeschiedenis van het heelal en van de mens nauwelijks aan bod komt in de huidige leerprogramma's, dat er geen reden tot ongerustheid is als bv. heel wat leerlingen het ontstaan van de landbouw vóór het ontstaan van de zon of de eerste mens vóór de dinosaurus situeren. Natuurlijk is de appreciatie van de antwoorden altijd een beetje subjectief. 75% van de leerlingen weet dat Congo (Kinshasa) een kolonie van België was. De grote meerderheid kent dus het antwoord en misschien is het normaal dat de jongeren een halve eeuw na de onafhankelijkheid van Congo minder over de ex-kolonie kennen dan de vorige generaties. Maar Congo blijft het enige land in de Derde Wereld waar België een hoofdrol speelt. Geen enkel land kende in het voorbije decennium meer doden (3 miljoen!) door oorlog. Dan kan men toch niet tevreden zijn dat 25% van de leerlingen, en in het BSO de helft van de leerlingen, niet eens weet dat de relatie van België met dit land sterk bepaald wordt door het koloniale verleden.

Wij durven dus wel stellen dat ons onderwijssysteem faalt in wat nochtans zijn belangrijkste opdracht is: iedere jongere de mogelijkheid bieden een burger te worden, die in staat is een actieve rol te spelen in het democratisch proces en in de actie om de wereld te veranderen. De kritische kennis schiet te kort!

Een grote ongelijkheid volgens onderwijsvorm en socio-economische afkomst

De verwerking van de resultaten van de enquête en de statistische analyse laat toe vrij precieze vergelijkingen te maken tussen diverse groepen leerlingen. De delen VI en

editoriaal

VII van het rapport bevatten daarover 150 bladzijden cijfertabellen.

Samenvattend kunnen we stellen dat de enquête weinig verrassingen oplevert op dit vlak. Er is een grote kloof tussen het ASO en het TSO en nog veel méér met het BSO. De leerlingen uit het eerste socio-economisch kwartiel (de armste leerlingen) presteren veel slechter dan de leerlingen van het hoogste socio-economisch kwartiel (de rijkste leerlingen). De allochtone leerlingen presteren gemiddeld slechter dan de autochtone. Al deze vaststellingen komen grotendeels overeen met vaststellingen uit andere studies, bv. de Pisa-onderzoeken. Deze vaststellingen zijn niet onafhankelijk van elkaar. Men weet dat (kans)arme leerlingen oververtegenwoordigd zijn in het BSO en dat (kans)rijke leerlingen oververtegenwoordigd zijn in het ASO. Men weet ook - hoewel daarover tussen deskundigen meer discussie is - dat de achterstand van allochtone leerlingen op de eerste plaats verband houdt met de socio-economische afkomst: migrantenleerlingen zijn meestal leerlingen uit de arme(re) gezinnen.

Minder voor de hand liggend, en eerder afwijkend van het beeld dat voortkomt uit bv. de Pisa-onderzoeken, zijn twee andere vaststellingen: wij constateren geen globaal niveauverschil tussen Vlaamse en Franstalige leerlingen maar wel een betere prestatie van de jongens (behalve voor wiskunde) dan de meisjes. De resultaten van onze enquête laten geen algemeen besluit toe over een eventueel kwaliteitsverschil volgens het onderwijsnet.

Enkele conclusies

We denken dat uit de enquête blijkt dat de maatschappelijk relevante kennis bij veel leerlingen op het einde van de leerplicht ondermaats is. De studie toont aan dat de invloed van het familiale, sociale, culturele milieu nog steeds bijna automatisch een stempel drukt op de toegang van deze jongeren tot de kennis en vaardigheden die hen in staat zouden moeten stellen om de wereld te begrijpen en te veranderen. Vooral de leerlingen van het beroepsonderwijs, de leerlingen uit arbeidersgezinnen en/of migrantenkinderen blijven verstoken van dit recht. Ook de meisjes zijn in vergelijking met de jongens sterk benadeeld.

Op het vlak van onderwijspolitiek is de eerste conclusie dat een fundamenteel debat over de filosofie zelf van het onderwijs in onze maatschappij nodig is. De allereerste missie van het leerplichtonderwijs is aan alle jongeren de toegang garanderen tot een stevige sokkel maatschappelijk relevante kennis om mondige en kritische burgers te worden, onafhankelijk van het feit of men later dokter of verpleegster, ingenieur of lasser, kuisvrouw of verkoopster wordt. Dit vereist volgens ons o.a. een lange gemeenschappelijke basisvorming, van 6 tot 16 jaar, van hoog niveau

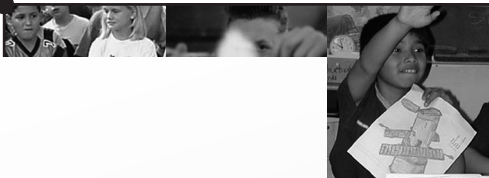
voor alle jongeren. De inhoud van die gemeenschappelijke stam moet algemene vorming en polytechnische vorming combineren. Wij pleiten niet voor de veralgemening van het huidige ASO. Techniekonderwijs, bepaalde handvaardigheden, initiatie in of kennismaking met enkele belangrijke productietechnieken, hebben hun plaats in een gemeenschappelijke veelzijdige basisvorming. Maar we pleiten nog minder voor een uitbreiding van het BSO of het DBSO waar de algemene vorming nagenoeg afwezig is en waar trouwens ook geen sprake is van polytechnisch onderwijs. De enge beroepsvorming moet wachten tot na 16 jaar. Wat een jongere, a fortiori een toekomstige arbeider of arbeidster, op school niet leert aan algemene kennis, zal hij of zij meestal nooit meer ophalen. "Levenslang leren" is een mooi devies, maar in werkelijkheid vooral weggelegd voor wie in het leerplichtonderwijs een stevige basis heeft meegekregen.

De resultaten van de enquête bevestigen andermaal de enorme sociale ongelijkheid in het onderwijs, de ongelijke toegang tot de kennis naargelang de sociale afkomst. Een onderwijshervorming zonder ingrijpende maatregelen tegen de sociale segregatie is geen democratische hervorming. Om tot een sociale mix te komen in de scholen is er méér nodig dan de gedifferentieerde financiering (van een deel van de werkmiddelen) die vanaf dit schooljaar in voege treedt in het Vlaams basis- en secundair onderwijs. De absolute vrije schoolkeuze die aan gegoeide en hoogopgeleide ouders het recht geeft hun kinderen in rijke concentratiescholen bijeen te brengen, staat haaks op het meer fundamenteel recht voor alle ouders op een kwaliteitsschool in de buurt of op een redelijke afstand voor hun kinderen. Daarom pleiten wij voor de invoering van een "schoolkaart" die voor alle ouders het recht garandeert dat er voor hun kinderen plaats is in een buurtschool (of voor oudere leerlingen in een school op fietsafstand of te bereiken via openbaar vervoer of met de schoolbus) en die bovendien tussen de scholen in een zelfde zone een sociale mix organiseert.

Een democratische hervorming van het leerplichtonderwijs vergt zeker nog andere maatregelen, op het vlak van de organisatie, de pedagogie, de financiering... De invoering van een lange gemeenschappelijke, veelzijdige basisvorming van hoog niveau en van een "schoolkaart" om een sociale mix tussen de scholen te garanderen, lijken ons in het licht van de resultaten van de enquête twee fundamentele en onderling verbonden voorstellen.

Romy Aerts - Tino Delabie
Hugo Van Droogenbroeck

U kan het volledig rapport (230 bladzijden) met de resultaten van de enquête downloaden of bestellen (10 euro + 3 euro portkosten) via www.democratischeshoel.org

HOE KRITISCH ZIJN DE BURGERS VAN MORGEN?

door Nico Hirtt

hoe kritisch zijn de burgers morgen?

Onderwijs en democratie

In zijn basistekst schrijft Ovds (Oproep voor een democratische school): “De democratische school brengt aan elke jongere de kennis en vaardigheden bij die hem of haar in staat stelt de wereld te begrijpen en deel te nemen aan zijn verandering”

Het woord “democratisch” heeft hier een dubbele betekenis. De democratische school is enerzijds de school die ijvert voor sociale gelijkheid op het vlak van de toegang tot de kennis en tot een diploma (“elke jongere”) en is anderzijds de school die borg staat voor het intellectueel instrumentarium bij het tot stand brengen van een democratische wereld (“de kennis en vaardigheden om de wereld te begrijpen en deel te nemen aan zijn verandering”)

De democratie is inderdaad afhankelijk van drie belangrijke voorwaarden: ten eerste, het bestaan van institutionele rechten die waarborgen dat de macht uitgaat van het volk; ten tweede een min of meer breed actieveld van deze democratische macht; ten derde, de effectieve mogelijkheid van de burgers om een actieve rol te spelen in dit proces.

Het eerste van deze criteria is ongetwijfeld hetgeen waarin de Westerse democratieën uitblinken. Het stemrecht en het recht verkozen te worden, het recht op vereniging, de persvrijheid zijn er, althans formeel, gegarandeerd.

Toch is ook op dit vlak niet alles koek en ei. Denken we maar aan de beperkingen op het recht te manifesteren (bv. voor de mensen zonder papieren), aan de inbreuken op het stakingsrecht (bv. door de verplichting van een minimumdienst), aan het weigeren van stemrecht voor de immigranten, aan kiesdrempels of andere regels (bv. het monopolie inzake uitzendtijd op radio en TV) die bepaalde partijen benadelen.

Het tweede criterium ligt al wat moeilijker. Ook al kunnen we in verkiezingen vrij onze vertegenwoordigers kiezen, hun actieradius - en dus ook de actieradius van de democratie - is bijzonder beperkt. Vandaag de dag is het “de wet van de markt” en niet een democratisch proces dat beslist over het in dienst nemen of over het ontslag van arbeiders, het is de markt - lees: de vertegenwoordigers van de degenen die het kapitaal in handen hebben - die erover beslist welke goederen en diensten voortgebracht worden, wat wij op ons bord krijgen en in de rekken van de supermarkten, wat wij op TV te zien krijgen. Zelfs in vraagstukken als fiscaliteit, staatsbegroting, economische

hoe kritisch zijn de burgers morgen?

en sociale politiek, die traditioneel toch de kern uitmaken van de politieke debatten, merken we dat de verkozenen onder “druk” van de markt maar weinig bewegingsruimte hebben. Kortom, in een wereld waarin het leven van mannen en vrouwen voornamelijk bestaat uit productie en consumptie, merken we dat dit “essentiële” nog ruimschoots ontsnapt aan het actieveld van de democratie.

De school komt aan bod in het derde criterium. Wat heeft men aan democratische rechten als een deel van de bevolking uit onwetendheid niet effectief kan deelnemen aan het maatschappelijke debat? Dank zij internet heeft iedereen toegang tot tientallen bibliotheken, maar de effectieve mogelijkheid om dit instrument te gebruiken houdt geen gelijke tred met het ritme en de complexiteit van de uitdagingen op politiek, economisch, cultureel, technologisch, en ecologisch vlak. De globalisering vermenigvuldigt de potentiële gevolgen van elke politieke beslissing, van elke technologische of economische keuze; het alsmaar sneller ritme waarmee alles verandert, verkort de tijd waarover men beschikt om na te denken vooraleer te handelen.

Meer dan ooit eist de democratie onderlegde burgers die in staat zijn om snel mee te zijn met de maatschappelijke vraagstukken in al hun complexiteit, die in staat zijn om de historische achtergronden, de technologische bepalende factoren, de ecologische uitdagingen en de economische en sociale implicaties te vatten.

De generaties die nu op de schoolbanken zitten zullen geconfronteerd worden met crises zonder voorgaande: uitputting van bepaalde energiebronnen en grondstoffen, stijging van de armoede, sociale discriminaties en spanningen in de steden, drastische inperking van de mobiliteit, ongelijkheid tussen Noord en Zuid, tekorten aan voedsel en drinkwater, klimaatverandering, toestroom van vluchtelingen en andere migratiebewegingen, bodem-, water- en luchtvervuiling, een afvalberg, conflicten door toenemend communautarisme en nationalisme, enz. Als wij willen dat de leerlingen van vandaag morgen burgers zullen zijn die in staat zijn om deze uitdagingen te begrijpen en aan te pakken, zullen we hen een ruime bagage moeten meegeven aan geschiedenis, aardrijkskunde, wetenschappen, technologie, economie en wiskunde.

Deze kennis zal een onontbeerlijk instrument zijn om hun rechten en hun democratische macht uit te oefenen binnen de grenzen van de bestaande instellingen; zij zal een wapen zijn in de verovering van een economische en sociale democratie die nog moet opgebouwd worden en in de zoektocht naar een maatschappij die uiteindelijk voor alle Mensen de belofte van duurzame ontwikkeling en sociale rechtvaardigheid waar maakt.

We beschikken vandaag over talrijke instrumenten om de onderwijssystemen te evalueren. In het bijzonder dank zij de PISA-enquêtes kunnen we ons een precies beeld vormen van de gemiddelde resultaten van de leerlingen en van de ongelijkheid tussen leerlingen van verschillende afkomst. Maar PISA verklaart niet alles: deze enquête peilt enkel naar de elementaire vaardigheden in wiskunde, lezen en wetenschappen op het einde van het lager secundair

onderwijs (bij 15-jarige leerlingen). Dat is een bewuste keuze, die voortvloeit uit de onderwijsprioriteiten van de OESO, de opdrachtgever van de PISA-onderzoeken. Dit strategisch reflectiecentrum van het wereldkapitalisme heeft sinds meer dan tien jaar een lijst opgesteld van basisvaardigheden die het aanpassingsvermogen en de arbeidsinzetbaarheid van de arbeidskrachten zouden moeten garanderen op een onstabiele, onvoorspelbare en duale arbeidsmarkt. PISA meet voornamelijk het volgende: beschikken de jongeren rond de leeftijd van 15 over de vaardigheden die de arbeidsmarkt vandaag de dag vereist? Met andere woorden: spelen onze onderwijssystemen “een sleutelrol in de accumulatie van menselijk kapitaal en van economische groei” zoals aanbevolen door de OESO. (OCDE, *Le financement de l'éducation, investissements et rendements, Analyse des indicateurs de l'éducation dans le monde*, Paris, 2002)

Natuurlijke spelen vaardigheden als lezen, wiskunde en wetenschappen die door PISA worden geëvalueerd ook een belangrijke rol in de ontwikkeling van kritische burgerzin. Zonder lezen en rekenen kan men de economische en sociale problemen niet begrijpen. Ovds heeft trouwens vaak gebruikt gemaakt van de gegevens uit de PISA-enquêtes om zijn reflectie en voorstellen rond onderwijs te voeden.

Wat weten de jongeren op het einde van het leerplichtonderwijs over de historische wortels van het racisme of de onderontwikkeling? Wat weten zij over de technologische en economische aspecten van de energiecrisis? Hebben zij een juist beeld van de sociale ongelijkheden bij ons en van de onrechtvaardige Noord-Zuidrelaties op wereldschaal? Kunnen zij relevante, essentiële informatie afleiden uit een grafiek of een tabel met sociale of economische gegevens?

Op dergelijke vragen blijven de PISA-onderzoeken het antwoord grotendeels schuldig. Nochtans ligt daar, volgens ons, de belangrijkste inzet van de democratisering van het onderwijs. Daarom heeft Ovds in juni 2007 beslist een enquête te houden over de “maatschappelijk relevante kennis” bij de leerlingen op het einde van het secundair onderwijs.

hoe kritisch zijn de burgers morgen?

De Vragenlijst van de enquête

OVDS – Enquête over de algemene maatschappelijke kennis 2007 – 2008

Bedankt om aan deze enquête mee te werken. Ze is anoniem en zal dus geen invloed hebben op je schoolresultaten. Nochtans is het belangrijk dat je probeert zo goed mogelijk te antwoorden op alle vragen. Neem voldoende tijd om de vragen aandachtig te lezen.

1. Wat bedoelt men met hernieuwbare energie ?

(Je mag slechts één antwoord aanduiden.)

- a. ☐ energie die geen verontreiniging veroorzaakt
- b. ☐ energie die niets kost
- c. ☐ onuitputtelijke of bijna onuitputtelijke energie
- d. ☐ energie die door de mens geproduceerd wordt
- e. ☐ energie die altijd en overal ter beschikking is
- f. ☐ energie die geproduceerd wordt door de natuur

2. Welke energiebronnen uit de lijst hieronder zijn bronnen van hernieuwbare energie ?

(je mag meerdere vakjes aankruisen)

- a. ☐ steenkool
- b. ☐ waterkrachtenergie (stuwdammen)
- c. ☐ waterstof
- d. ☐ uranium (kerncentrales)
- e. ☐ biobrandstoffen (of agrobrandstoffen)
- f. ☐ windenergie
- g. ☐ petroleum (benzine, stookolie, diesel...)
- h. ☐ zonne-energie (zonnepanelen, verwarming met zonne-energie)
- i. ☐ geothermische energie (warmte uit het binnenste van de aarde)
- j. ☐ aardgas

3. Voor ongeveer hoeveel procent van de productie van elektriciteit in België zorgen volgende energiebronnen?

- a. kernenergie %
- b. windenergie %
- c. waterkrachtenergie (stuwdammen) %
- d. zonne-energie %
- e. fossiele energie (steenkool, petroleum, aardgas,...) %
- f. andere %

hoe kritisch zijn de burgers morgen?

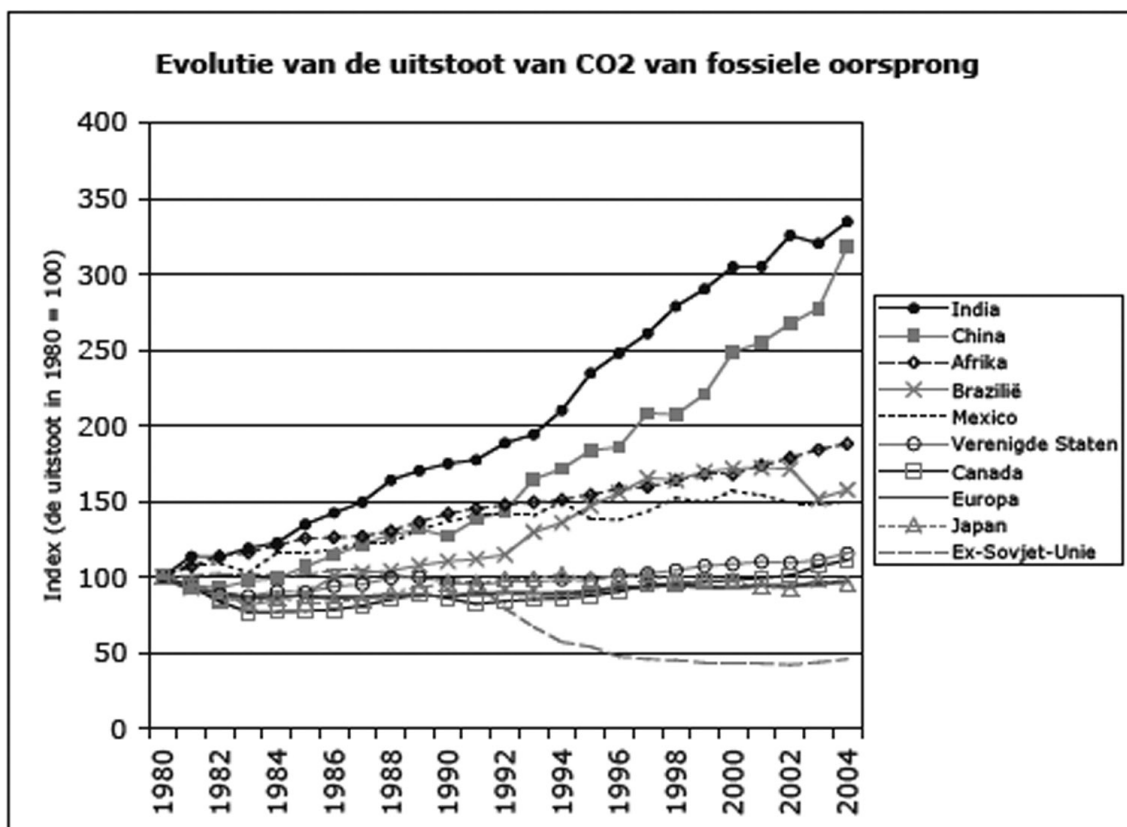
4. Het CO₂ dat geproduceerd wordt bij het gebruik van petroleum, gas of steenkool is één van de belangrijkste oorzaken van de globale opwarming van het klimaat. Welk mechanisme veroorzaakt de opwarming? *(Je mag slechts één antwoord aanduiden)*
- a. ☐ De uitstoot van CO₂ op hoge temperatuur verwarmt de lucht.
 - b. ☐ CO₂ vernietigt het ozon waardoor zonnestralen gemakkelijker doordringen.
 - c. ☐ CO₂ slurpt de infraroodstraling op bij het aardoppervlak
 - d. ☐ CO₂ absorbeert de zonnestralen zodat de atmosfeer opgewarmd wordt.
 - e. ☐ CO₂ verhindert de vorming van wolken, wat de aarde doet opwarmen.
5. In welke van volgende toestellen zit er een elektrische motor ? *(Je mag meerdere antwoorden aankruisen)*
- a. ☐ een GSM
 - b. ☐ een microgolfoven
 - c. ☐ een CD-speler
 - d. ☐ een haardroger
 - e. ☐ een televisie
 - f. ☐ een koelkast
 - g. ☐ een zakrekenmachine
6. AIDS is een ziekte die overgedragen wordt *(je kan meerdere mogelijkheden aankruisen)*
- a. ☐ via speeksel (zoenen, tandenborstel...)
 - b. ☐ via bloedtransfusie
 - c. ☐ via seksuele relaties
 - d. ☐ via de ademhaling
 - e. ☐ via het gebruik van niet gesteriliseerde injectienaalden
 - f. ☐ via zweten en contact van huid op huid
 - g. ☐ van moeder op kind tijdens de zwangerschap
 - h. ☐ via borstvoeding
7. Het essentiële idee in de theorie van Darwin over de evolutie van de soorten is ... *(slechts één antwoord aanduiden)*
- a. ☐ De levende soorten zijn in de loop der eeuwen geëvolueerd
 - b. ☐ Het verdwijnen van sommige soorten door inslagen van meteorieten.
 - c. ☐ De natuurlijke selectie van de best aangepaste individuen om te overleven en zich voort te planten
 - d. ☐ De ontwikkeling van nieuwe eigenschappen via gebruik en oefening
 - e. ☐ Evolutie van planten en dieren door middel van een ingebouwd mechanisme

hoe kritisch zijn de burgers morgen?

8. Bestudeer onderstaande grafiek en bereken bij benadering de procentuele stijging van de CO₂-uitstoot:

- a. in China : %
b. in Afrika : %

9. Welke conclusies uit bovenstaande grafiek zijn juist ?

(Je kan meerdere antwoorden aanduiden)

- a. ☐ China en India stoten het meest CO₂ uit.
b. ☐ De grafiek laat niet toe uit te maken waar de uitstoot het meest is toegenomen.
c. ☐ Europa en de Verenigde Staten stoten bijna geen CO₂ uit.
d. ☐ Europa en de VS stoten drie maal minder CO₂ uit dan China en India.
e. ☐ In Europa en de Verenigde Staten is de CO₂-uitstoot bijna niet toegenomen.
f. ☐ Deze grafiek laat niet toe uit te maken wie het meest CO₂ uitstoot.
g. ☐ De landen van de ex-Sovjetunie stoten het minst CO₂ uit.
10. De verovering van Amerika door Europa (van 1509 tot ongeveer 1600) heeft de oorspronkelijk Indiaanse bevolking door slavernij en ziekten doen afnemen. Met hoeveel procent is de oorspronkelijke bevolking gedaald? (je moet een percentage opgeven).

De Indiaanse bevolking is gedaald met procent

hoe kritisch zijn de burgers morgen?

11. De volgende lijst bevat een aantal historische gebeurtenissen. Geef bij benadering aan hoeveel jaar geleden ze plaats vonden. Schrijf 1 = voor tientallen jaren, 2 = honderden jaren, 3 = duizenden jaren, 4 = tienduizenden jaren, 5 = honderdduizenden jaren, 6 = miljoenen jaren, 7 = tientallen miljoenen jaren, 8 = honderden miljoenen jaren, 9 = miljarden jaren, 10 = tientallen miljarden jaren, 11 = honderden miljarden jaren.
(Vul dus achter elke gebeurtenis een getal tussen 1 en 11 in.)

- a. Big Bang
- b. Verdwijning van de Neanderthaler
- c. De eerste mensen
- d. Ontstaan van de zon
- e. Ontstaan van de landbouw
- f. Ontstaan van het leven op aarde
- g. Verdwijning van de dinosauriërs

12. De zwarte bevolking in de Verenigde Staten stamt in hoofdzaak af van ...
(één antwoord aanduiden)

- a. ☐ inboorlingen die er leefden vóór de aankomst van de blanken
- b. ☐ immigranten die als personeel van de eerste kolonisten naar Amerika kwamen
- c. ☐ Afrikanen die met geweld aangevoerd werden om er als slaven te werken
- d. ☐ immigranten die de miserie in Afrika ontvluchtten
- e. ☐ immigranten die de miserie op de Antillen (Cuba, Haiti, Jamaica....) ontvluchtten

13. Sommige van de hierna volgende landen werden in het verleden helemaal of gedeeltelijk gecontroleerd door Europese landen (als kolonie, protectoraat...). Als dit het geval was, schrijf dan de naam van het Europese land achter het gecontroleerde land. Schrijf een X. achter een land dat nooit onder Europese controle heeft gestaan

- a. Algerije
- b. Turkije
- c. India
- d. Brazilië
- e. Congo (Kinshasa)
- f. Egypte
- g. Mexico
- h. Vietnam
- i. Japan

hoe kritisch zijn de burgers morgen?

14. Klasseer de volgende godsdiensten chronologisch, volgens hun ontstaan, door ze te nummeren van 1 tot 5 (de oudste = 1, de jongste = 5). Als een bepaalde godsdienst je onbekend is, nummer hem dan niet.
- a. katholicisme
 - b. protestantisme
 - c. islam
 - d. animisme
 - e. judaïsme
15. Welke vier landen hebben tijdens de Tweede Wereldoorlog het grootste aantal slachtoffers (burgers plus militairen) gekend? Begin met het land dat het grootste aantal slachtoffers telde, daarna het land met het 2de grootste aantal, enz...
- a).....
 - b).....
 - c).....
 - d).....
16. Welke van onderstaande gebeurtenissen heeft volgens jou het meeste invloed gehad op de ontwikkeling van het kapitalisme in de 19de eeuw ?
(*één antwoord aanduiden*)
- a. ☐ de invoering van de eerste bankbiljetten
 - b. ☐ de uitvinding van de auto
 - c. ☐ de ontwikkeling van de grote steden
 - d. ☐ de nederlaag van Napoleon in de slag van Waterloo
 - e. ☐ de ontwikkeling van de stoommachine
 - f. ☐ de invoering van het algemeen stemrecht
17. In België hebben de vrouwen stemrecht gekregen in ...
(*één antwoord aanduiden*)
- a. ☐ 1831, na de onafhankelijkheid, bij het opstellen van de Belgische grondwet
 - b. ☐ 1886, na de stakingen in het Waalse industriegebied
 - c. ☐ 1919, na het einde van de Eerste Wereldoorlog
 - d. ☐ 1936, na de algemene staking
 - e. ☐ 1948, na het einde van de Tweede Wereldoorlog
 - f. ☐ 1968, na de studentenrevolte
 - g. ☐ 1993, na de hervorming van België tot een federale staat.

hoe kritisch zijn de burgers morgen?

18. In België is het gemiddelde inkomen van een gezin 24.600 euro per jaar. Welk is volgens jou het gemiddelde inkomen van ...
- a) Een gezin dat behoort tot de 10 % armste gezinnen :euro
- b) Een gezin dat behoort tot de 10 % rijkste gezinnen :euro
- c) Een gezin dat behoort tot de 1 % rijkste gezinnen : euro
19. Van welke drie landbouwgewassen worden er op wereldschaal het meeste aantal ton geproduceerd ?
(Je moet dus drie gewassen aanduiden)
a. ☐ aardappelen	g. ☐ koffie
b. ☐ rijst	h. ☐ maniok
c. ☐ tomaten	i. ☐ soja
d. ☐ tarwe	j. ☐ maïs
e. ☐ rogge	k. ☐ gerst
f. ☐ bananen	
20. Een Amerikaan (VS) verbruikt gemiddeld 25 barrels olie per jaar. Geef een schatting van het jaarlijks gemiddeld verbruik door:
- a. een Belg:barrels per jaar
- b. een Chinees:barrels per jaar
- c. een Congolees:barrels per jaar
21. Een Belg gebruikt gemiddeld 5,6 hectaren aarde om zich te voorzien in energie, voedsel, kleding, transport enz. Dit is wat men zijn ecologische voetafdruk noemt. Hoeveel bedraagt de ecologische voetafdruk van:
- a. de ecologische voetafdruk van een Amerikaan (VS) : hectaren
- b. de ecologische voetafdruk van een Chinees : hectaren
- c. de gemiddeld beschikbare ecologische voetafdruk van een aardbewoner : hectaren

hoe kritisch zijn de burgers morgen?

Algemene gegevens:

22. Mijn geboortjaar : 19.....

23. Mijn geslacht : ☐ Vrouw ☐ Man

24. Hoe dikwijls heb je een jaar overgezeten op school ? keer

25. Welk is het hoogste studieniveau (schoolgetuigschrift) van je ouders (of adoptieouders) ?
(Als je door één ouder bent opgevoed, vul dan niets in voor de andere)
[Max. één kruisje per kolom]

	Vader	Moeder
a. geen	☐	☐
b. lager onderwijs	☐	☐
c. lager secundair onderwijs	☐	☐
d. technisch of beroepsonderwijs (TSO of BSO)	☐	☐
e. algemeen secundair onderwijs (ASO)	☐	☐
f. niet-universitair hoger onderwijs	☐	☐
g. universitair onderwijs	☐	☐
h. voortgezet universitair (doctoraat of vergelijkbaar)	☐	☐

26. Welk is het beroep van je ouders (of adoptieouders) ? Als je het juiste antwoord niet vindt, kies dan het meest vergelijkbare beroep. (Slechts één beroep aanduiden bij elke ouder)

	Vader	Moeder
a. zonder beroep	☐	☐
b. arbeider, chauffeur, trambestuurder of machinist	☐	☐
c. niet gekwalificeerde bediende (kassier, ober, schoonmaak)	☐	☐
d. bureelbediende (privé of overheid)	☐	☐
e. gekwalificeerd bediende (verpleger, opvoeder...)	☐	☐
f. leerkracht (basis of secundair)	☐	☐
g. zelfstandige, handelaar, kunstenaar of landbouwer	☐	☐
h. kader, onderzoeker, professor in het hoger onderwijs	☐	☐
i. vrij beroep (dokter, advocaat, notaris,...)	☐	☐
j. patroon, ondernemer, beheerder	☐	☐

hoe kritisch zijn de burgers morgen?

27. Duid het geboorteland aan van jezelf en van je beide ouders

	Jijzelf	Vader	Moeder
a. België	☐	☐	☐
b. Nederland	☐	☐	☐
c. Italië, Spanje, Portugal of Griekenland	☐	☐	☐
d. Ander West-Europees land	☐	☐	☐
e. Oost-Europees land	☐	☐	☐
f. Marokko, Algerije, Tunesië	☐	☐	☐
g. Turkije	☐	☐	☐
h. Ander Afrikaans land	☐	☐	☐
i. Latijns-Amerikaans land	☐	☐	☐
j. Land in Noord-Amerika of Oceanië	☐	☐	☐
k. Ander land in Azië	☐	☐	☐

28. Welke taal spreek je gewoonlijk met je ouders :

- a. Nederlands ☐
- b. Een andere taal ☐

29. Hoeveel mensen leven samen in hetzelfde huis of appartement als jij ? (jij zelf, je ouders, broers en zussen inbegrepen)

..... personen

30. Hoeveel van volgende voorzieningen vind je telkens in dat huis of appartement :

- a. slaapkamers en bureaus (totaal van beide)
- b. Sanitaire voorzieningen (tel op: aantal badkuipen, afzonderlijke douches, WC's en lavabo's)
- c. Televisietoestellen
- d. Computers

31. Hoe dikwijls heb je gedurende de laatste vier jaren een toeristische uitstap gemaakt van ten minste drie dagen ? (schooluitstappen niet meerekenen)

- a. In België
- b. In Europa
- c. buiten Europa

hoe kritisch zijn de burgers morgen?

Kritische kennis schiet te kort

Hieronder volgt een greep uit de antwoorden van de leerlingen waaruit we betekenisvolle - maar ook verontrustende - lessen kunnen trekken.

Milieu en duurzame ontwikkeling

- Slechts 45 % van de leerlingen weet wat hernieuwbare energie is. 30 % van de leerlingen denkt verkeerdelijk dat waterstof een bron is van hernieuwbare energie.
- Drie leerlingen op vier zijn van oordeel dat wij nu meer dan 5 % van onze elektriciteit uit hernieuwbare energie halen; één leerling op drie meent dat het aandeel van de hernieuwbare energie hoger is dan 15 %. Bijna negen leerlingen op tien kennen de oorzaken van de opwarming van het klimaat niet. Meer dan 60 % verwacht het broeikaseffect met het gat in de ozonlaag.
- De gemiddelde leerling denkt dat onze “ecologische voetafdruk” in België nog kan verdubbelen vooraleer de beschikbare natuurlijke en minerale bronnen op aarde zijn uitgeput._

Economie en sociale vraagstukken

- 75 tot 80 % van de leerlingen blijkt niet in staat om een grafiek met indexen, die een relatieve groei voorstelt, te begrijpen en juist te interpreteren.
- Slechts 13 à 28 % van de leerlingen heeft, afhankelijk van de manier waarop de vraag gesteld wordt, een min of meer realistische voorstelling van de inkomensverschillen in ons land. De anderen hebben geen mening (10 %), geven onsamenvangende antwoorden (20 tot 25 %) of onderschatten zeer sterk de ongelijkheid (40 tot 50 %). _

De Noord-Zuidrelaties

- Eén leerling op twee denkt dat Europa en de VS drie keer minder CO2 uitstoten dan China en India.
- Eén leerling op twee denkt dat de Belgen op zijn minst de helft minder petroleum verbruiken dan de Noord-Amerikanen.
- Gemiddeld onderschatten de leerlingen het verschil in rijkdom (in termen van verbruik van petroleum) tussen België en China met een factor 10, tussen België en Congo met een factor 60.

- Eén leerling op vier weet niet dat Congo een Belgische kolonie was; in het beroepsonderwijs is dat meer dan één leerling op twee.

Tijdsbegrip

- Minder dan één leerling op drie slaagt erin om belangrijke gebeurtenissen als het ontstaan van het leven op aarde of het ontstaan van de landbouw in de juiste volgorde op een tijdsband te situeren.
- Eén leerling op twee situeert het ontstaan van de zon vóór de Big Bang (oerknal). Volgens 15 % van de leerlingen, en in het beroepsonderwijs zelfs volgens 20 %, bestond de mens reeds ten tijde van de dinosaurussen.
- Eén leerling op twee situeert het jodaisme na het katholicisme. Vier leerlingen op tien situeren de opkomst van de islam vóór het katholicisme.

Kennis van het verleden

- Slechts één leerling op drie weet dat Mexico een Spaanse kolonie was of dat Brazilië Portugees was. Minder dan één leerling op tien heeft gehoord dat Egypte een Brits protectoraat was.
- Eén leerling op vijf in het ASO en één leerling op twee in het BSO weet niet dat de Amerikaanse zwarte bevolking afstammelingen zijn van de slaven.
- Minder dan één leerling op vier begrijpt het historisch belang van de stoommachine in de industriële revolutie van de 19de eeuw.
- Nauwelijks één leerling op zeven weet dat de Sovjet-Unie tijdens de Tweede Wereldoorlog het grootste aantal doden telde. Eén op drie is van oordeel dat België bij de vier landen met het grootste aantal slachtoffers hoort.

Een greep uit de antwoorden per vraag

In deel VI van het rapport (te downloaden of te bestellen via www.democratischschool.org) publiceren wij de gedetailleerde antwoorden voor elk van de 21 vragen of elk onderdeel van deze vragen. Hieronder volgen een paar voorbeelden.

Vraag nr. 1: wat is hernieuwbare energie?

Wat bedoelt men met hernieuwbare energie? (slechts één antwoord aanduiden.)

- energie die geen verontreiniging veroorzaakt
- energie die niets kost
- onuitputtelijke of bijna onuitputtelijke energie
- energie die door de mens geproduceerd wordt
- energie die altijd en overal ter beschikking is
- energie die geproduceerd wordt door de natuur

Het enige juiste antwoord is c. Hernieuwbare energie is niet noodzakelijk niet vervuילend (biobrandstoffen zijn hernieuwbaar maar veroorzaken vervuiling). Hernieuwbare energie vergt kosten wat infrastructuur en onderhoud betreft. Zij wordt niet noodzakelijk door de mens geproduceerd (bijvoorbeeld zonne-energie). Zij is niet altijd beschikbaar (geen windenergie zonder wind, geen zonne-energie zonder zonneschijn) of overal (geen hydro-elektriciteit in de woestijn). Zij wordt niet noodzakelijk door de natuur geproduceerd (geen biobrandstoffen zonder menselijke tussenkomst; geen hydro-elektriciteit zonder stuwdammen...).

	Onderwijsvorm (N)			Onderwijsvorm (F)					TOTAAL
	ASO	TSO	BSO	G	TT	TQ	P		
a	8,4 %	8,3 %	8,1 %	20,0 %	25,1 %	16,9 %	41,6 %		15,7 %
b	0,8 %	7,2 %	7,0 %	0,3 %	1,8 %	3,7 %	2,9 %		3,4 %
c	63,6 %	37,3 %	35,1 %	52,6 %	49,3 %	43,8 %	22,7 %		45,6 %
d	4,0 %	7,9 %	14,8 %	3,9 %	1,4 %	5,9 %	6,0 %		6,3 %
e	5,5 %	6,3 %	6,0 %	5,0 %	4,1 %	10,7 %	8,3 %		6,5 %
f	17,5 %	31,6 %	28,9 %	17,5 %	15,8 %	18,5 %	18,1 %		21,9 %
NA	0,0 %	1,4 %	0,0 %	0,6 %	2,5 %	0,5 %	0,5 %		0,6 %
Totaal	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %		100,0 %

ASO = Algemeen Secundair Onderwijs

TSO = Technisch Secundair Onderwijs

BSO = Beroeps Secundair Onderwijs

G = Enseignement général (Algemeen Vormend Onderwijs)

TT = Enseignement technique de transition (Technisch onderwijs/doorstroming)

TQ = Enseignement technique de qualification (Technisch onderwijs/kwalificatie)

P = Enseignement professionnel (Beroepssecundair onderwijs)

	Net (N)			Net (F)			TOTAAL
	GO	OGO	V	C	OS	L	
a	10,1 %	4,5 %	7,9 %	22,8 %	28,8 %	22,9 %	15,7 %
b	4,6 %	11,3 %	2,3 %	2,8 %	1,1 %	1,7 %	3,4 %
c	38,3 %	40,1 %	59,1 %	41,3 %	36,9 %	47,7 %	45,6 %
d	8,9 %	11,9 %	5,1 %	2,7 %	5,0 %	5,2 %	6,3 %
e	6,4 %	6,0 %	5,4 %	7,2 %	10,6 %	5,2 %	6,5 %
f	30,3 %	26,3 %	20,3 %	23,0 %	17,5 %	16,2 %	21,9 %
NA	1,4 %	0,0 %	0,0 %	0,3 %	0,1 %	1,1 %	0,6 %
TOTAAL	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

GO = Gemeenschapsonderwijs

OGO = Officieel gesubsidieerd onderwijs

V = Vrij gesubsidieerd onderwijs

C = Enseignement officiel de la Communauté (Franstalig Gemeenschapsonderwijs)

OS = Enseignement officiel subventionné (Franstalig Officieel gesubsidieerd onderwijs)

L = Enseignement libre subventionné (Franstalig Vrij gesubsidieerd onderwijs)

	Geslacht		Leerjaar		Gemeenschap	
	M	V	5	6	F	N
a	14,8 %	16,6 %	16,6 %	14,9 %	24,7 %	8,3 %
b	3,9 %	2,8 %	2,0 %	4,5 %	2,0 %	4,5 %
c	49,3 %	41,9 %	43,4 %	47,6 %	42,9 %	47,8 %
d	5,7 %	6,9 %	6,9 %	5,9 %	4,8 %	7,6 %
e	5,4 %	7,6 %	8,5 %	4,8 %	7,3 %	5,9 %
f	19,8 %	23,9 %	21,6 %	22,1 %	17,8 %	25,3 %
NA	1,0 %	0,2 %	1,1 %	0,2 %	0,7 %	0,6 %
TOTAAL	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

De leerlingen van de 7de jaren (BSO of TSO) zijn bij de 6de jaren gevoegd.

	Socio-economisch kwartiel				TOTAAL
	1	2	3	4	
a	21,8 %	13,6 %	13,3 %	14,2 %	15,7 %
b	4,2 %	5,0 %	2,3 %	2,0 %	3,4 %
c	32,2 %	43,3 %	51,9 %	55,0 %	45,6 %
d	9,0 %	5,8 %	5,5 %	5,1 %	6,3 %
e	7,2 %	6,7 %	6,7 %	5,4 %	6,5 %
f	25,4 %	24,3 %	19,7 %	18,0 %	21,9 %
na	0,3 %	1,4 %	0,5 %	0,3 %	0,6 %
TOTAAL	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Elk kwartiel bevat 25% van de leerlingen. Het eerste kwartiel komt overeen met de 25% armsten, het vierde kwartiel met de 25% rijksten.

	Immigratiestatuu			TOTAAL
	Allocht. 1ste gen	Allocht. 2de gen	Autochtonen	
a	13,9 %	19,0 %	15,3 %	15,7 %
b	4,4 %	3,0 %	3,4 %	3,4 %
c	35,5 %	38,3 %	49,5 %	46,1 %
d	11,3 %	10,6 %	4,5 %	6,3 %
e	8,3 %	5,3 %	6,2 %	6,3 %
f	26,6 %	23,4 %	20,4 %	21,6 %
na	0,0 %	0,4 %	0,7 %	0,6 %
TOTAAL	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

• Allochtonen van de eerste generatie: leerlingen die evenals hun beide ouders in het buitenland zijn geboren

• Allochtonen van de tweede generatie: leerlingen in België geboren, beide ouders in het buitenland.

• Autochtonen: alle andere leerlingen (leerlingen die in België zijn geboren en waarvan minstens één ouder in België is geboren)

De totalen verschillen lichtjes van de totalen in de andere tabellen omdat we hier geen rekening hebben gehouden met de leerlingen waarvan het immigratiestatuu niet gekend was.

Vraag nr. 5: zit er een elektrische motor in?

In welke van volgende toestellen zit er een elektrische motor? (Je mag meerdere antwoorden aankruisen)

- een GSM
- een microgolfoven
- een CD-speler
- een haardroger
- een televisie
- een koelkast
- een zakrekenmachine

hoe kritisch zijn de burgers morgen?

Een elektrische motor is een toestel dat energie van elektrische stroom omzet in mechanische energie. Dat is het geval voor een microgolfoven (draaiende plaat), een CD-speler (hij moet het schijfje doen draaien), een haardroger (ingebouwde ventilator) en een koelkast (compressor). Daarentegen vindt men geen mobiele onderdelen in een GSM, een televisie (tenzij die uitgerust is met een ventilator voor de afkoeling, maar dat is zeldzaam) of een zakrekenmachine.

	Onderwijsvorm (N)			Onderwijsvorm (F)				TOTAAL
	ASO	TSO	BSO	G	TT	TQ	P	
gsm	10,4 %	18,6 %	20,4 %	13,9 %	10,3 %	14,2 %	9,1 %	14,2 %
microgolf	82,1 %	73,3 %	80,4 %	72,6 %	78,3 %	84,3 %	78,8 %	78,0 %
CD-speler	44,4 %	38,3 %	32,7 %	35,8 %	40,3 %	32,4 %	30,5 %	37,1 %
haardr.	78,4 %	69,0 %	72,0 %	77,4 %	72,6 %	77,8 %	64,0 %	73,7 %
tv	59,3 %	64,2 %	56,0 %	59,6 %	48,3 %	58,3 %	45,6 %	58,1 %
koelkast	90,0 %	87,7 %	86,9 %	84,9 %	83,3 %	84,1 %	77,9 %	86,0 %
rekenm.	7,6 %	6,9 %	7,5 %	10,9 %	4,5 %	8,2 %	6,0 %	7,9 %

	Net (N)			Net (F)				TOTAAL
	GO	OGO	V	C	OS	L		
gsm	21,6 %	15,4 %	10,0 %	12,8 %	10,0 %	13,3 %		14,2 %
microgolf	73,0 %	79,2 %	82,9 %	80,7 %	78,0 %	76,5 %		78,0 %
CD-speler	42,9 %	25,2 %	41,6 %	38,5 %	24,4 %	35,3 %		37,1 %
haardr.	73,1 %	63,3 %	77,1 %	82,0 %	67,1 %	73,3 %		73,7 %
tv	62,2 %	70,3 %	56,0 %	53,9 %	51,0 %	56,8 %		58,1 %
koelkast	85,3 %	89,7 %	91,1 %	88,9 %	79,5 %	81,8 %		86,0 %
rekenm.	8,1 %	7,9 %	6,4 %	9,2 %	6,3 %	9,0 %		7,9 %

	Geslacht		Leerjaar		Gemeenschap	
	M	V	5	6	F	N
gsm	15,5 %	12,9 %	16,8 %	11,9 %	12,6 %	15,5 %
microgolf	77,4 %	78,6 %	79,2 %	76,9 %	77,6 %	78,3 %
CD-speler	40,6 %	33,6 %	35,8 %	38,3 %	33,9 %	39,8 %
haardr.	75,2 %	72,2 %	72,3 %	75,0 %	74,0 %	73,5 %
tv	52,3 %	63,9 %	60,4 %	56,1 %	55,1 %	60,6 %
koelkast	87,0 %	85,0 %	83,6 %	88,1 %	82,9 %	88,5 %
rekenm.	9,2 %	6,5 %	10,3 %	5,6 %	8,5 %	7,3 %

	Socio-economisch kwartiel				TOTAAL
	1	2	3	4	
gsm	16,5 %	12,3 %	12,8 %	15,2 %	14,2 %
microgolf	77,2 %	79,6 %	75,8 %	79,4 %	78,0 %
CD-speler	34,3 %	35,1 %	38,4 %	40,6 %	37,1 %
haardr.	72,0 %	74,4 %	73,8 %	74,7 %	73,7 %
tv	61,9 %	58,0 %	55,3 %	57,3 %	58,1 %
koelkast	87,7 %	86,2 %	84,4 %	85,6 %	86,0 %
rekenm.	7,3 %	6,5 %	9,3 %	8,3 %	7,9 %

	Immigratiestatut			TOTAAL
	Allocht. 1ste gen	Allocht. 2de gen	Autochtonen	
gsm	12,5 %	20,7 %	12,8 %	14,0 %
microgolf	73,6 %	76,2 %	79,3 %	78,2 %
CD-speler	21,9 %	38,1 %	39,4 %	37,1 %
haardr.	62,2 %	77,0 %	75,1 %	73,8 %
tv	54,8 %	61,6 %	58,1 %	58,2 %
koelkast	78,0 %	90,6 %	86,6 %	86,1 %
rekenm.	6,3 %	5,4 %	8,5 %	7,7 %

Het goede antwoord is c, want dit geeft de toestand weer voor de grote meerderheid van de zwarte Amerikaanse bevolking (de vraag zegt "in hoofdzaak"). De antwoorden b en e kloppen in beperkte mate. Antwoorden a en d zijn totaal verkeerd.

	Onderwijsvorm (N)			Onderwijsvorm (F)				TOTAAL
	ASO	TSO	BSO	G	TT	TQ	P	
inboorlingen	4,9 %	11,4 %	4,3 %	4,0 %	3,4 %	9,5 %	13,7 %	7,5 %
personeel	4,9 %	4,2 %	16,2 %	9,4 %	10,6 %	14,8 %	12,3 %	9,0 %
slaven	87,1 %	78,6 %	64,1 %	76,3 %	72,0 %	59,8 %	45,3 %	72,4 %
immigranten	1,5 %	2,8 %	6,9 %	6,2 %	1,9 %	8,3 %	10,4 %	5,0 %
vluchtelingen	1,5 %	0,0 %	6,0 %	2,3 %	9,1 %	3,7 %	8,2 %	3,1 %
na	0,2 %	3,0 %	2,4 %	1,8 %	3,1 %	3,8 %	10,0 %	2,9 %
TOTAAL	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

	Net (N)			Net (F)			TOTAAL
	GO	OGO	V	C	OS	L	
inboorlingen	10,3 %	9,6 %	3,9 %	8,8 %	4,3 %	8,5 %	7,5 %
personeel	5,9 %	5,4 %	8,1 %	7,0 %	17,3 %	11,5 %	9,0 %
slaven	75,7 %	76,5 %	83,5 %	64,5 %	58,5 %	65,7 %	72,4 %
immigranten	3,7 %	3,4 %	2,3 %	14,3 %	4,0 %	6,1 %	5,0 %
vluchtelingen	2,3 %	1,3 %	1,5 %	2,6 %	7,3 %	4,5 %	3,1 %
na	2,2 %	3,9 %	0,7 %	2,8 %	8,6 %	3,6 %	2,9 %
TOTAAL	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

	Geslacht		Leerjaar		Gemeenschap	
	M	V	5	6	F	N
inboorlingen	6,2 %	8,9 %	7,4 %	7,6 %	7,8 %	7,3 %
personeel	7,3 %	10,7 %	8,6 %	9,4 %	11,6 %	6,8 %
slaven	77,1 %	67,8 %	72,5 %	72,4 %	64,1 %	79,3 %
immigranten	4,4 %	5,7 %	5,2 %	5,0 %	7,5 %	3,0 %
vluchtelingen	2,8 %	3,3 %	3,4 %	2,8 %	4,6 %	1,8 %
na	2,2 %	3,7 %	3,0 %	2,9 %	4,4 %	1,8 %
TOTAAL	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

	Socio-economisch kwartiel				TOTAAL
	1	2	3	4	
inboorlingen	9,1 %	8,2 %	5,9 %	7,0 %	7,5 %
personeel	12,8 %	10,5 %	7,0 %	5,7 %	9,0 %
slaven	62,1 %	69,6 %	80,0 %	78,0 %	72,4 %
immigranten	7,3 %	5,9 %	2,9 %	4,2 %	5,1 %
vluchtelingen	4,6 %	3,6 %	2,0 %	2,0 %	3,1 %
na	4,2 %	2,1 %	2,3 %	3,1 %	3,0 %
TOTAAL	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

	Immigratiestatut			TOTAAL
	Allocht. 1ste gen	Allocht. 2de gen	Autochtonen	
inboorlingen	10,8 %	9,2 %	6,5 %	7,4 %
personeel	12,5 %	9,0 %	8,5 %	9,1 %
slaven	57,0 %	68,4 %	76,2 %	72,7 %
immigranten	5,3 %	7,3 %	4,5 %	5,0 %
vluchtelingen	8,1 %	3,0 %	2,3 %	3,1 %
na	6,4 %	3,1 %	2,0 %	2,7 %
TOTAAL	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Vraag nr. 12: vanwaar komt de zwarte bevolking van Amerika ?

De zwarte bevolking in Amerika stamt in hoofdzaak af van ... (één antwoord aanduiden)

- inboorlingen die er leefden vóór de aankomst van de blanken
- immigranten die als personeel van de eerste kolonisten naar Amerika kwamen
- Afrikanen die met geweld aangevoerd werden om te werken als slaven
- immigranten die de miserie in Afrika ontvluchtten
- immigranten die de miserie ontvluchtten op de Antillen (Cuba, Haïti, Jamaica....)

hoe kritisch zijn de burgers morgen?

Sociale afkomst sterk bepalend voor toegang tot kennis

Op basis van de antwoorden van de vragenlijst hebben wij een genormaliseerde puntenschaal ontworpen van hetzelfde type als bij de PISA-enquêtes. Een leerling kan tussen 0 en 1000 punten behalen, het gemiddelde ligt op 500 en de standaardafwijking bedraagt 100, wat betekent dat ongeveer twee derden van de leerlingen tussen de 400 en 600 punten behaalt. Of anders gesteld: als we er twee willekeurige leerlingen uitpikken, zal het verschil tussen “de beste” en “de minder goede” gemiddeld 100 punten bedragen.

Behalve een globale quotering voor algemene maatschappelijke kennis, hebben we ook een gelijkaardige puntenschaal ontworpen voor zes thema's: geschiedenis, wiskunde, wetenschappen, socio-economische onderwerpen, milieu en technologie.

Deze werkwijze (genormaliseerde puntenschaal) laat ons toe de “cijfers” van verschillende groepen leerlingen onderling te vergelijken. Tussen twee willekeurig gekozen groepen mag er normaal geen puntenverschil bestaan omdat de opwaartse en neerwaartse afwijkingen van de individuen elkaar opheffen. Als we tussen sociale of etnische groepen, tussen onderwijsvormen of netten verschillen vaststellen, dan wijst dit op structurele ongelijkheden en onrechtvaardigheden in ons onderwijsstelsel.

In onze statistische analyse valt op ...

- dat de leerlingen uit het kwalificatieonderwijs, vooral uit het beroepsonderwijs, merkbaar minder gewapend zijn om hun democratische rechten en plichten uit te oefenen. Op een genormaliseerde schaal van het PISA-type, situeert de algemene maatschappelijke kennis van leerlingen van het ASO (algemeen secundair onderwijs) zich op niveau 558, die van leerlingen uit het beroepsonderwijs op 413. Een kloof van 145 punten, 1,4 maal de standaardafwijking. In de domeinen van het type “menswetenschappen” (geschiedenis, economie, sociale problemen...) is de kloof tussen de verschillende onderwijsvormen het grootst.

- dat het globale verschil tussen het Franstalig en het Nederlandstalig onderwijs gering is: slechts 7 punten, in het voordeel van Vlaanderen. De Vlaamse leerlingen scoren beter dan de Franstaligen op het wetenschappelijke, socio-economische en technologische vlak. De Franstaligen scoren beter in wiskunde en milieu. Voor geschiedenis scoren beiden even hoog.

- dat de resultaten van de jongens merkbaar hoger liggen dan die van de meisjes. In de Franse Gemeenschap bedraagt het verschil 36 punten, in Vlaanderen 41. De jongens scoren beter dan de meisjes voor alle onderdelen, behalve voor wiskunde.

- dat de resultaten zeer nauw verbonden zijn met de so-

ciale afkomst van de leerlingen. Tussen het laagste en het hoogste socio-economisch kwartiel is er, in de beide taalgemeenschappen, een verschil van ongeveer 95 punten. Voor geschiedenis, wetenschappen en socio-economische onderwerpen zijn de resultaten het meest bepaald door de sociale afkomst van de leerlingen.

- dat onze studie bevestigt wat PISA reeds had duidelijk gemaakt: de kloof tussen autochtonen en allochtonen van de tweede generatie is merkbaar groter in Vlaanderen dan in de Franse Gemeenschap (respectievelijk 59 en 26 punten verschil). Is je moedertaal niet de schooltaal? In Vlaanderen weegt dit dubbel zo zwaar als in de Franse Gemeenschap voor wat betreft je toegang tot maatschappelijk relevante kennis.

- dat we geen conclusies kunnen trekken over een globaal verschil tussen de netten. In het ASO merken we een klein verschil tussen de leerlingen van het vrij onderwijs en het Gemeenschapsonderwijs (in Vlaanderen in het voordeel van het vrije net, in het Franstalig onderwijs in het voordeel van het Gemeenschapsonderwijs). In het technisch (kwalificatie)onderwijs scoren de leerlingen van het officieel gesubsidieerd onderwijs het best. Voor het BSO komen uit onze enquête het Franstalig vrij onderwijs en het Vlaams officieel gesubsidieerd onderwijs als de rode lantaarnridders van het klasment.

hoe kritisch zijn de burgers morgen?

De globale resultaten

In de onderstaande tabel worden de globale resultaten (= op basis van de antwoorden op alle 21 vragen) voorgesteld, volgens taalgemeenschap. In deel VII van het rapport vindt men eveneens tabellen met de resultaten voor zes deeldomeinen: geschiedenis, milieu, socio-economische kennis, wiskunde, technologie en wetenschappen. Elk van die resultaten worden achtereenvolgens volgens taalgemeenschap, volgens onderwijsvorm, volgens leerjaar en volgens socio-economisch kwartiel voorgesteld. Deel VII van het rapport bevat dus 28 tabellen. We herinneren er aan dat de gemiddelde score (van de 3000 leerlingen uit de steekproef) 500 punten bedraagt. De standaardafwijking is 100. Dit betekent dat ongeveer twee derde van de leerlingen uit de steekproef een score tussen 400 en 600 punten behalen.

Globale resultaten, per taalgemeenschap

	Gemeenschap		
	Fr	NI	Totaal
Totaal	496,4	503,0	500,0
Onderwijsvorm	Fr	NI	Totaal
ASO	551,3	564,8	558,1
TSO	477,2	477,5	477,4
BSO	405,5	421,5	413,4
Net	Fr	NI	Totaal
GO	524,3	475,3	499,2
OGO	466,4	490,9	474,3
V	495,8	511,1	505,0
Leerjaar	Fr	NI	Totaal
5	480,6	501,3	491,5
6	511,9	504,4	507,6
Geslacht	Fr	NI	Totaal
M	514,7	523,4	519,5
V	478,6	482,5	480,7
Leeftijd	Fr	NI	Totaal
16	526,5	526,3	526,4
17	512,9	529,6	522,4
18	486,7	475,2	481,4
19	477,7	465,2	471,7
20	457,9	472,9	467,8
21	428,7	408,4	425,2
Overzitten	Fr	NI	Totaal
0	527,6	522,8	524,6
1	484,5	488,7	486,6
2	473,6	453,2	465,7
3 en +	468,8	489,3	476,8
Diploma vader	Fr	NI	Totaal
geen	454,5	449,5	451,1
lager onderwijs	441,9	451,1	446,4
lager secundair onderwijs	503,6	471,9	482,3
TSO of BSO	474,1	509,5	495,4
ASO	506,3	515,3	510,9
HOBUE	516,0	568,2	546,0
universitair	546,3	526,2	538,4
doctoraat	536,2	441,1	504,9

Diploma moeder	Fr	NI	Totaal
geen	435,2	411,8	417,4
lager onderwijs	439,4	451,6	443,7
lager secundair onderwijs	468,3	464,4	465,9
TSO of BSO	476,0	475,1	475,5
ASO	488,2	501,9	495,2
HOBUE	533,6	548,0	541,7
universitair	540,8	541,5	541,2
doctoraat	506,9	461,1	483,9
Beroep vader	Fr	NI	Totaal
zonder beroep	472,0	470,9	471,3
arbeider, chauffeur	459,4	483,5	473,2
niet gekwalificeerde bediende	486,0	519,1	505,7
bureelbediende	521,7	550,5	539,0
gekwatificeerd bediende	529,8	540,2	535,7
leerkracht	527,1	584,4	562,4
zelfstandige	522,9	509,7	516,8
kader, professor	555,5	541,0	552,6
vrij beroep	546,7	442,9	495,1
ondernemer, beheerder	532,8	480,0	524,4
Beroep moeder	Fr	NI	Totaal
zonder beroep	462,9	451,2	458,6
arbeider, chauffeur	460,1	458,3	458,8
niet gekwalificeerde bediende	486,6	465,7	474,8
bureelbediende	529,0	546,7	537,4
gekwatificeerd bediende	509,5	529,1	518,9
leerkracht	543,1	551,7	547,7
zelfstandige	508,1	515,0	512,5
kader, professor	541,9	540,5	541,1
vrij beroep	554,0	530,8	540,4
ondernemer, beheerder	491,7	487,6	489,2
Nationale origine	Fr	NI	Totaal
Allochtonen 1ste gen.	450,5	443,7	447,1
Allochtonen 2de gen.	485,0	467,3	474,4
Autochtonen	510,8	523,0	517,4
Moedertaal	Fr	NI	Totaal
Schooltaal	504,1	523,1	513,5
Andere taal	467,7	454,2	457,4
SEC-kwartiel	Fr	NI	Totaal
1	437,0	447,9	443,4
2	484,3	504,0	495,2
3	520,5	524,3	522,6
4	535,1	542,0	538,6
Totaal	Fr	NI	Totaal
	496,4	503,0	500,0

Conclusies

1. Kennis met te veel lacunes

De enquête over maatschappelijk relevante kennis bevestigt spijtig genoeg wat wij al vreesden en wat ons ertoe aanzette deze peiling te houden. Zowel het Franstalig als het Nederlandstalig Belgisch onderwijssysteem falen in hun - volgens ons - belangrijkste opdracht: iedere jongere de intellectuele vaardigheden bijbrengen die van hem of haar een kritisch burger maken, die in staat is een actieve rol te spelen in het democratisch proces en in de actie om de wereld te veranderen.

Aan het einde van het leerplichtonderwijs beschikt het merendeel van de jongeren niet over de nodige kennis om de inzet te begrijpen van de milieu- en klimaatproblematiek, van de Noord-Zuidrelaties, van de sociale ongelijkheid op nationaal of internationaal vlak. Zij hebben vaak geen weet van de historische wortels van de spanningen en omwentelingen in onze moderne maatschappij. Velen blijken niet in staat te zijn om economische, sociale of andere vraagstukken op te lossen met behulp van eenvoudige wiskundige berekeningen.

2. Een ongelijke toegang tot burgerzin

Het recht op maatschappelijk relevante kennis of kritische burgerzin wordt in de eerste plaats ontzegd aan de leerlingen van het kwalificatieonderwijs, vooral van het beroeps- onderwijs. Dit is gedeeltelijk het resultaat van de selectie waardoor jongeren uit families met het zwakste cultureel kapitaal naar het kwalificatieonderwijs worden georiënteerd. Maar tegelijkertijd is dit een bewijs van de zwakte van dit onderwijs en zijn programma's op het vlak van algemene vorming. De technische of beroepsvorming wordt gerealiseerd ten koste van een dramatische verarming van het onderricht in die vakgebieden die niet onmiddellijk met de beoogde specialisatie van doen hebben.

Aangezien de oriëntering naar de verschillende onderwijsvormen sociaal bepaald is, moet de zeer grote ongelijkheid naar sociale of etnische afkomst ons niet verbazen. Wij wisten al lang dat de school te kort schiet op het vlak van "gelijke kansen op emancipatie", zoals geformuleerd in het decreet over de "missie van het leerplichtonderwijs" in het Franstalig onderwijs (1996) of in het "bestrijden van sociale segregatie" en promoten van gelijke kansen, zoals geformuleerd in het decreet op de gelijke onderwijskansen (GOK) in het Vlaams onderwijs (2002). Deze vaststelling krijgt nu niet alleen een individuele maar ook een collectieve dimensie. Op basis van haar inhoud bewijst deze studie dat het onderwijs aan de volksklassen en de hogere klassen (de uitgebuite en de uitbuitende klassen, zouden marxisten zeggen) niet dezelfde intellectuele capaciteit tot emancipatie (voor de enen) of tot overheersing (voor de anderen) biedt.

Het onderwijssysteem reproduceert niet alleen de sociale ongelijkheden door de oriëntering naar hiërarchische

studierichtingen, het reproduceert ook de machtsongelijkheden. Want de kennis die gemeten werd in deze enquête was de kennis als basis voor macht.

Niet verwonderlijk dus dat we deze kennis weggekaapt zien worden door kinderen uit de hogere sociale klassen, en, in mindere mate, door het mannelijk geslacht. Dit is een andere belangrijke les die we uit de enquête kunnen trekken: terwijl de PISA-studies aantonen dat op het vlak van de lees- en rekenvaardigheden het verschil tussen jongens en meisjes zeer klein is geworden, behouden de jongens hier, in de gebieden die weerhouden werden om de "kritische burgerzin" te testen, een belangrijke voorsprong.

3. Wij aanvaarden niet dat de school een reproductieapparaat is.

"Waarvoor dient de school?" is ongetwijfeld de eerste vraag die we moeten voor ogen houden bij het zien van deze resultaten. Het antwoord is niet neutraal en heeft niets van doen met een wetenschappelijke bewijsvoering maar wel met politieke keuzes. Onder druk van de globalisering, d.w.z. de internationalisering en de verscherping van de economische wedloop, maar ook onder druk van machtige groeperingen en instellingen als de OESO, de Wereldbank, de Europese Commissie, de Europese Ronde Tafel van Industriëlen, enz. is het onderwijs in de geïndustrialiseerde landen de laatste 20 jaar geëvolueerd naar een instrument strikt ten dienste van de economie.

De eerste taak van het onderwijs, van de lagere school tot de universiteit, is het bijbrengen van de basisvaardigheden - lezen, schrijven, rekenen, vreemde talen, ICT -, van de sociale vaardigheden - flexibiliteit, ondernemingsgeest, ploegenwerk - en van de meer specifieke vaardigheden die de arbeidsinzetbaarheid en het aanpassingsvermogen van de toekomstige werknemers waarborgen. Als er sprake is van maatschappelijk relevante kennis of burgerzin, dan is de taak van de school maar al te vaak beperkt tot het onderwijzen van de werking van de bestaande instellingen en het bijbrengen van respect voor die instellingen.

Wie vindt dat het normaal of onvermijdelijk is dat 80% van de rijkdommen van de planeet in handen is van 20% van de bevolking, dat tienduizenden kinderen elke dag sterven van honger of geneesbare ziektes, wie het toejuicht dat onze ondernemingen de rijkdommen van onze planeet verspillen en aan een razendsnel tempo aan het uitputten zijn, wie zich niets aantrekt van het lot van honderden miljoenen mensen die klimatologische vluchtelingen zullen worden door de stijging van het waterpeil, kan rustig ingenomen blijven met onze onderwijssystemen.

Maar wie vindt dat dit een verschrikkelijke knoeiboel is, zal het met ons eens zijn dat de School niet de overlevingsvoorwaarden van deze maatschappij moet reproduceren maar op de eerste plaats mensen moet vormen die werken aan dringende verandering. De conclusies van de enquête over de maatschappelijk relevante kennis maken het mo-

hoe kritisch zijn de burgers morgen?

gelijk om te bepalen welke dringende hervormingen nodig zijn om ons onderwijs in deze richting te veranderen.

4. Zowel de leerplannen als de praktijk moeten herzien worden

De leerplannen zouden, meer dan nu het geval is, garant moeten staan voor het verwerven van een gemeenschappelijk corpus van kennis en vaardigheden die als onontbeerlijk worden beschouwd voor de kritische burger van de 21ste eeuw. Deze kennis moet door een gecentraliseerde evaluatie getoetst worden, net zoals de lees- en rekenvaardigheden.

De leerplannen moeten ook strikter en leesbaarder worden; op het vlak van pedagogische praktijken moeten zij een grote vrijheid laten aan de leraren maar qua inhoud moeten ze strakker omlijnd worden.

Een school die opleidt tot burgerzin is ook een open school, waar de leerlingen niet alleen aanwezig zijn tijdens de lesuren, maar waar zij op alle vlakken actief deel uitmaken van het schoolleven: het dagelijks samenleven, cultuureel, politiek en sociaal, economisch en technologisch.

5. We moeten selectie en segregatie bestrijden

De oriëntering naar het kwalificatieonderwijs moet uitgesteld worden door een algemeen vormende en polytechnische gemeenschappelijke stam te voorzien tot de leeftijd van 16; ondertussen (en na de leeftijd van 16) moet het niveau van de algemene vorming in het kwalificatieonderwijs zeker opgetrokken worden.

We moeten de sociale segregatie in het onderwijs bestrijden door de huidige ultraliberale vrije schoolkeuze te vervangen door een gestuurde sociale mix. Dit kan gerealiseerd worden door een soepele "schoolkaart" op basis van een geografische indeling die de sociale mix garandeert. De realisatie hiervan impliceert de opheffing van de huidige netten en hun fusie in één openbaar onderwijsnet. Een verlenging van de gemeenschappelijke stam impliceert een efficiënte strijd tegen schoolachterstand: gerichte studie met individuele omkadering, snelle remediëring, inhaallessen...

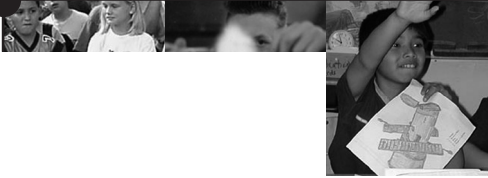
Het spreekt voor zich dat, om dit allemaal te realiseren, er wat meer dan de huidige 6 % van het BBP aan onderwijs zal moeten besteed worden.

hoe kritisch
zijn
de burgers
van morgen?

Nico Hirtt

Oproep voor een democratische school
September 2008

***U kan het volledig rapport
(230 bladzijden)
met de resultaten
van de enquête downloaden
of bestellen
(10 euro + 3 euro portkosten)
via***

WWW.democratischeschool.org

België-Belgique
P.B.
2000 Antwerpen 1
8/5116

De Democratische School
Erkenning P206727
Tijmestreef
N°35, september 2008
Afdelingskantoor: Antwerpen 1
v.u.: J.P. Kerckhofs
103 Vrijwilligerslaan, bus 6
1160 Brussel